

MATRIKULSARKIVET

Af Johs. Ewens.

Matrikulsarkivet har til Huse i en Del af Proviantgaarden og i de tilstødende Lokaler i Ministerialbygningen i Kristiansgade 6. Det er en Fortsættelse af *Landmaalingsarkivet*, der blev oprettet ved Rentekammerets Resolution af 19. Juli 1693 og stadfæstet ved kgl. Resol. af 5. Februar 1695. Formaalet med dettes Oprettelse var at faa Protokollerne fra den store Matrikulering, der blev afsluttet 1688, samlet paa eet Sted og at faa udarbejdet en samlet Registratur der, saa Rentekammeret til enhver Tid kunde lade udfærdige Ekstraktgenparter af Matriklen og de dertil hørende Protokoller, Markbøger og Modelbøger.

Matrikulsarkivet var oprindeligt et Arkiv under Rentekammeret. Her samledes Arbejderne vedrørende den nye Matrikul, hvis Udfærdigelse blev paabudt ved kgl. Resolution af 16. Maj 1804. Den 28. Marts 1809 blev der oprettet et selvstændigt *Matrikuleringskontor*, hvortil Matrikulsarkivet blev henlagt. Landmaalingsarkivet og Matrikuleringskontorets Arkiv blev ved kgl. Resolution af 15. Januar 1813 samlet under fælles Ledelse af Landmaalingskonduktør John Johnsen.

Ved dennes Død i 1827 ophørte Landmaalingsarkivet som et selvstændigt Arkiv, og dets Dokumenter og Forretninger blev ved kgl. Resolution af 2. Juni 1827 henlagt under Matrikuleringskontorets Arkiv, hvis Chef var Registrator C. F. Lund. Den 1. Januar 1844 blev Landmaalingsarkivet helt nedlagt.

Ved kgl. Resolution af 19. September 1840 om den i Anledning af den nye Matrikuls Indførelse nedsatte »Matrikuls Comite« blev det blandt andet bestemt, »at Matrikuleringskontoret skulde vedblive at være et Kontor, dels under Rentekammeret og dels under den nævnte Comite«. Da Komitéen i 1848 ophørte med sin Virksomhed, overgik Ledelsen og den videre Føring af Matriklen til

Matrikulskontoret under Indenrigsministeriets 2. Departement, og i 1919 blev Matrikulskontoret omdannet til Direktoratet for Matrikulsvæsenet.

Foruden at staa til Raadighed for Matrikulsdirektoratets Embedsmænd ved Administrationen af den nugældende Matrikul skal Matrikulsarkivet ogsaa udfærdige Genparten af Matriklens Kort og Dokumenter. Efterhaanden som Interessen for den lokalhistoriske Forskning er steget ude i Befolkningen, er der i Arkivet et stadigt større Besøg af fremmede, der ønsker at gennemgaa Matriklens ældre Dokumenter, især de ældste Kort med paaskrevne Mark- og Ejernavne.*)

Disse Kort er ca. 150 Aar gamle og ofte ret medtagne, og det kan derfor ikke længere, som tidligere, tillades, at de tegnes af paa gennemsigtigt Papir. De Besøgende, som ønsker at faa en Kopi af disse Kort, maa derfor henvises til gennem Arkivet at faa taget fotografiske Kopier deraf, enten Fotostater eller almindelige Fotografier. En retvendt negativ Fotostat (hvide Tal og Linier paa sort Bund) i fuld Størrelse kan faas for et ret beskedent Beløb — ca. 15 Kr. pr. m² Papirflade — og en positiv Fotostat — sort paa hvidt — koster det dobbelte. Et Fotografi i fuld Størrelse er derimod en ret kostbar Historie. Da de fotografiske Kopier imidlertid kan taale at blive sat ned til $\frac{1}{5}$ af Kortets Størrelse, kan Omkostningerne dog nedbringes betydeligt. Alle Kopier — Fotostater saavel som fotografiske Kopier — kan leveres i hvilket Maalestoksforhold, man maatte ønske.

Af særlig Betydning for den lokalhistoriske Forskning er de originale Udskiftningskort fra Slutningen af 1700-Tallet og Begyndelsen af 1800-Tallet, men desværre er det saa uheldigt, at Matrikulsarkivet kun har forholdsvis faa af disse Kort. Ofte maa de besøgende derfor nøjes med at se paa de originale Matrikuls-kort, som nok indeholder Ejernavne fra den Tid, men ofte mangler Marknavnene. For at afhjælpe denne Mangel, er der gennem det sidste halve Aarhundrede gjort forskellige Forsøg paa at

*) Ekspeditionstiden er den almindelige ministerielle, daglig Kl. 13—17.

opsøre de Udskiftningskort, der i Henhold til Bestemmelserne i Forordningen om Fællesskabets Ophævelse af 23. April 1781, § 33 skulde opbevares hos Ejerlavets største Lodsejer. I 1901 prøvede man at faa opsøret de Udskiftningskort, der i velbevaret Tilstand fandtes hos Sogneraad eller hos den største Lods-ejer, idet man ønskede at lade saadanne Kort afkopiere, hvis der ikke allerede fandtes en Kopi af dem i Matrikulsarkivet. Det lykkedes paa denne Maade at faa kopieret en Del Udskiftningskort. Man havde dengang ikke saa gode Muligheder som nu for en fototeknisk Kopiering, hvorfor Kortene blev kopieret som haandtegnede Kort. For en Del Aar siden begyndte man dog at tage de fototekniske Hjælpemidler i Brug.

I Samarbejde med Stednavneudvalget har Matrikulsarkivet taget Initiativet til at faa udarbejdet en Fortegnelse over alle Udskiftningskort i privat Eje. De Foreninger og Institutioner, der var Medlemmer af Dansk historisk Fællesforening, samt de praktiserende Landinspektører, blev anmodet om til Stednavneudvalget at indsende Oplysninger om de Kort, de eventuelt selv laa inde med, og om dem, de havde Kendskab til. Paa denne Maade er man kommet i Besiddelse af Oplysninger om en Del Udskiftningskort, som findes rundt om i Landet. 2

Det er Meningen at søge at faa disse Kort udlaant til Matrikulsarkivet, saa de kan blive fotograferede, saafremt Arkivet ikke allerede har Kopier af dem. Naar dette Arbejde endnu ikke er kommet i Gang, skyldes det, at man under Krigen, da man maatte være forberedt paa alle Eventualiteter, lod alle Matrikulsarkivets ældre Kort med Marknavne fotografere. Det drejede sig om ca. 6000 Stk., og Registreringen af alle disse Negativer, der er optaget i $\frac{1}{5}$ af Kortets Størrelse, d. v. s. i samme Maalestoksforhold som Geodætisk Instituts Maalebordsblade, har sinket Arbejdet med Fotograferingen af de Kort, der findes ude i Landet.

Matrikulsarkivet er — som det fremgaar af foranstaaende — i egentligste Forstand et internt Arkiv, beregnet til Brug for Matrikulsdirektoratets Administration af den nugældende Matrikul. Til Brug ved Ekspedition af Sager i Matrikulsdirektoratet udlaa-nes der fra Matrikulsarkivet ca. 25.000 Sager og ca. 20.000 Kort

aarligt, medens der ekspederes ca. 5000 Genparter af Matriklens Dokumenter (Kopier af Matrikulskortene og Udskrifter af Matriklens Arealberegning). Tilgangen til Arkivet, hidrørende fra den aarlige Ekspedition af Sager i Matrikuldirektoratet, er i de senere Aar gennemsnitlig ca. 23.000 Stk.

Jævnside med det almindelige Arkivarbejde er Matrikularkivet gaaet i Gang med at restaurere de ældre Kort. Saaledes sker der en systematisk Restaurering af de originale Matrikulskort, og samtidig er man begyndt at opbevare Kortene plant i Stedet for som hidtil at have dem liggende i Ruller. I ganske særlige Tilfælde har man indvilget i, at værdifulde Kort i Privateje indsendes til Restaurering, imod at man samtidig lader dem fotografere, og at Negativerne indgaar i Arkivets Samling af Negativer.

Matrikulsarkivets Samling af Kort og Dokumenter falder saaledes i to Hovedpunkter:

- 1) det gamle Landmaalingsarkiv og
- 2) det egentlige Matrikulsarkiv.

Landmaalingsarkivet.

Af Landmaalingsarkivets Dokumenter findes der nu kun faa tilbage i Matrikulsarkivet, idet største Delen af dette Arkivs Dokumenter er leveret til det kongelige Bibliotek og til Rigsarkivet. I Maj Maaned 1908 blev efterfølgende Kort afgivet til det kongelige Bibliotek:

Carte von Laurwigen.

Jac. Stavanger: Carte over Løgstøers Grunde 1759.

Ämpterne Ückermünde, Jasenitz och Torgelow.

Tali Loco Fr. III Rex suam Fridericium.

Kempfer: Carte von Friderici Feld.

Stokfleth: Copie Carte over Bisgaards Hovedgaards Marker 1783.

Kopi 1785.

Wessel: Charte over endeel af Friderichswærcks District 1765.

Die Landschaft Bredsted.

(Kronborg og Frederiksborg Amter).

Landt-Carte von der Insel undt Province Godtland.

Et Kort med samme Titel.

Charte over det Fridrichswærckske District 1766.

Wessel: Grundtegn. af de Fridricswærkske Indretninger 1767.

Alle store Weyes Maalning (i Danmark) 1697.

Bugge: General Carte over det kongl. Gods udi Ods Herred 1777.

Basballe: (11 Kort over »Kolonier« i Gottorp Amt). 1761—64.

Tabula Islandiæ.

Bugge: Opmaalings- og Afveienings Carte over Overdrevsmosen ved Lille Lyngby 1772. Copie.

Carte der Landschaft Eyderstede.

Aresen: Carte af Bardestrands-Syssel. Copie 1731.

(2 Kort over »Kolonier« i Flensborg Amt).

Eigentliche Abbildung eines Deihls Holstein 1689.

Das Kattegat, der Sund und die beide Belten.

Sørensen: Rechtig acourat Grund-Ritz offuer Stævns Hærredt 1709.

(Grundtegning af Fredericia) 1665.

(Kort over en Del af Holsten).

Ein Theil von Ahrens Harde Amts Gottorf.

Bl. 4 af B. Gunnlaugssons Kort over Island.

Samme Blad, anderledes kolor.

Knopf: Charte over en Del af Løytens Sogn 1759.

Hammer: Accurate Aftægnelse over Øen Bornholm 1746—50.

Schlanbusch: Vorstellung derer Ober- und Unter Silberbergs Gruben zum Königsberg 1704.

Charta øfwer Hertigdømet Skaane 1694—95.

Anthon: (En Bro ved Frederiksværk) 1763.

Helsingørs Havn 1863.

Krebs: Grundtegning af København 1806.

Jantzen: Posttabel 1833.

Clausen: Segen Gottes Grube 1706.

Gabe Gottes Sielber Grube.

I Marts Maaned 1935 blev hele det syttende Aarhundredes Matrikulsværk, ialt ca. 1800 Bind, der fyldte ca. 130 Hyldemeter, afgivet til Rigsarkivet.

Den Rest af Landmaalingsarkivets Dokumenter, der stadig findes i Matrikulsarkivet, bestaar af

1. To Rækker Pakker (en efter Nr. og en efter Litra), indeholdende Oplysninger om de ned igennem Tiderne rekvirerede Ekstraktudskrifter af Matrikulsprotokollerne, samt Besvarelse

af diverse Forespørgsler, som Rentekammeret Tid efter andet har afæsket de skiftende Landmaalingskonduktører. Endvidere findes der Sager vedrørende Afgang i Hartkorn for Jord, der er blevet ødelagt ved Sandflugt eller ved Oversvømmelse fra Havet, og for Ejendomme, der er blevet formindsket ved Afstaaelse af Jord til Landeveje.

2. En Del Kort hidrørende fra de af Grolau fra Midten af 1750erne til midt i 1790erne foretagne Opmaalinger af Kongens Alhede og andre Hedestrækninger i Vejle, Viborg og Ringkøbing Amter (i Maalestoksforholdet 1 : 12000).
3. Instruktioner, Brevbøger, Kort, Maalebøger, Taksationsbøger og Beregninger hidrørende fra den i Aarene 1768 til 1771—72 foretagne specielle Landmaaling i Antvorskov og Vordingborg Rytterdistrikter. Disse Kort viser, hvorledes Agerfordelingen var den Gang.
4. En Del Udskiftningskort og en Del Genparter af de i Anledning af Udskiftning afholdte Landvæsenskommissionsforretninger — herunder de i Mappe indbundne Kort over den af F. W. Hastfer i Aarene 1764—66 foretagne Udskiftning af Landsbyerne Ordrup, Gentofte og Vangede.
5. En Række Pakker indeholdende Landinspektør — senere Overlandinspektør — Ehlers' efterladte Sager. De vedrører navnlig Undersøgelser af stedfundne Udskiftninger, som han af Rentekammeret var beordret til at gennemgaa (væsentlig fra Sjælland).

Det egentlige Matrikulsarkiv.

Langt den største Del af Matrikulsarkivets Dokumenter bestaar af Forarbejderne til den nuværende Matrikul, dennes originale Dokumenter (Kort og Matrikler) og de Dokumenter, som stammer fra à-jour-Føringen af Matriklen til Dato.

I. Dokumenterne vedrørende *Forarbejderne til den nugældende Matrikel* bestaar foruden af Journaler og Journalsager m. v. af

1. Indberetningerne fra Godsejerne, Præsterne og Amtstuerne pr. Januar 1805 og de derefter udarbejdede Beskivelsesprotokoller.

2. Arbejdjournalerne, der førtes herredsvis.
3. Koncepter til Beregningsprotokollerne.
4. Beregningsprotokollerne (de saakaldte Sogneprotokoller).
5. De originale Matrikulskort, og de Kort, som ikke var i en saadan Tilstand, at de kunde bruges ved Matrikulingen, de saakaldte ældste Originalkort.
6. Hartkornsekstrakter.

II. Den *originale Matrikuls Protokoller og Kort*, hvor Ejernes Navne findes anført.

III. Dokumenterne, som hidrører fra *Vedligeholdelsen af Matriklen*, siden denne blev taget i Brug 1. Januar 1844. Foruden Journaler m. v. omfatter de:

1. Matrikler.
2. Matrikulskort og omtegnede Matrikulskort.
3. Udstyknings- og Forandringssager.

Udstyknings-sager vedrørende Ejendomme udenfor Købstæderne fra Tiden før 1926 er dog afgivne til Rigsarkivet, og alle Dokumenter vedrørende de under Staden København indlemmede Distrikter, saavel som de, der vedrører Frederiksberg By, er overgaaet til Københavns Magistrat og Frederiksberg Kommunalbestyrelse.

Hertil kommer de efter Genforeningen med Sønderjylland udleverede originale Dokumenter, bestaaende af Matrikulskort, Kuponbøger, Parcelbøger og Artikelbøger. I Kupon- og Parcelbøgerne findes Marknavne og Ejernavne anført, saaledes som disse forefandtes ved Matrikulingen sidst i 1860erne og først i 1870erne. De til Matriklens Vedligeholdelse fornødne Dokumenter findes paa vedkommende Amtslandinspektørkontor.

Til Forstaaelse af *Matrikulsarkivets Organisation* skal her ganske kort oplyses følgende om Matriklens Udarbejdelse:

Arbejdet begyndte med en *Prøvematrikulering* i Roskilde Amt, hvilket Arbejde blev udført af 8 Landinspektører, udmeldt af Rentekammeret, som bestemte, at Sekretær C. Rothe skulde overvære disse Arbejder. Den Mand, som trak det største Læs ved Tilrettelæggelsen og Udarbejdelsen af Skemaer m. v. til disse Ar-

bejder, var dog Landinspektør Ehlers. Forholdet maa formentlig opfattes saaledes, at Rothe efter Ehlers Forslag ledede Arbejdet, og gjorde det med en fast og myndig Haand.

Allerede ved Rentekammerets Skrivelse af 28. August 1804 til Amtmanden over Roskilde Amt, blev der, til Brug for Prøvearbejdet i Roskilde Amt, forlangt en Række Efterretninger, og samtidig blev der udsendt 3 trykte Tabeller.

Af Bilag til Rentekammerets Skrivelse fremgaar det, hvilke Oplysninger man ønskede:

»De Efterretninger, som skal indsendes til Matrikulen, foruden de, som erholdes ved de tre trykte Tabeller, ere i Særdeleshed følgende:

For *Bøndergodset*, saavel under samlede Godser, som Strøegods og Selvejere.

Paa hvormange Steder de udskiftede Jorder er hver Mand udlagte?

Om Gaarden haver noget særdeles Tilliggende, saasom af Søer, som kan lægges tørre, naar godtbefindes, Græsninger, Heder, Gierdselhugst eller deslige.

Om paa Byens Mark findes nogen uindfredet Skov, som bruges til Græsning eller Høbjærgning.

Om ved nogen enkelt Gaard bruges nogen ualmindelig god eller ualmindelig slet Dyrkningsmaade.

Byens sædvanlige Dyrkningsmaade.

Ifald nogen Gaard findes fortrinlig bedre end andre, da Aarsagerne hertil, ligesom, om nogen findes slettere.

Om ved Udskiftningen er udlagt til Bønder nogen Jord, hvorpaa staar Skov, som Agerjord, med Forpligtelse, at den skal befries for Skov.

Om nogen Gaard i Byen er solgt fra Godset, og til hvilken Pris.

Hvad Ejeren anser Gaarden for at være værd, efter Priserne paa Jord der paa Egnen, ifald de skulle sælge.

Om nogen Tvistighed eller Uvished om Byens Markskiel imod Paa-stødende finder Sted.

Om til Byen hører, eller tilforn har hørt nogen Jord, som ikke findes afsat paa Kortet over dens Jorder,

og ellers flere deslige Efterretninger, som kunde tjene til Oplysning om Byens eller Gaardens Beskaffenhed og Værdi.

For Hovedgaardene:

Dyrkningsmaaden af Hovedgaardens Jorder.

Jordernes Beskaffenhed og deres Bestanddele.

Engenes Beskaffenhed og deres Bestanddele, om de kunde sættes under Vand efter Behag, hvormange Læs Hø enhver af dem sædvanligen frembringer, om de ere vanskelige at høste, og hvori Vanskeligheden bestaar, og deslige.

Om Skovene: Forklaring, om hvilke af dem ere bestemte til bestandig Fredning, og om de virkelig allerede er indfredede, samt om nogen Gaard efter kongelig Bevilling er nedlagt for at anvendes til Skovfredning, hvilke af dem bruges til Græsning for Hovedgaardens Kreaturer, eller af Godsets Bønder eller til Høslet.

Om nogen Strækning af Skov er bestemt til Afdrivning og Rydning.

Om til Hovedgaarden ligger nogen Søe eller Fiskedam, som kan lægges tør, og hvor ofte dette sker.

Om Hovedgaarden tilligger noget Overdrev, Græsnings Jord, Hede eller deslige.

Om noget af Hovedgaardens Jord er solgt og til hvilken Pris.

Om Hovedgaarden er udparcelleret, da angives hver Parcel for sig i Tabellen for Hovedgaardens Jord.

For Resten opgives hvilke flere Efterretninger, som skønnes at kunne tjene til Oplysning om Størrelsen, Beskaffenheden og Værdien af Hovedgaardens tilliggende Ejendomme.

For *Præstegaarde*, *Degneboliger* og andet *beneficeret Gods* opgiver de vedkommende Embedsmænd, samtlige foranstaaende og andre Oplysninger, som kunde tjene til samme Hensigt.

Ved enhver af disse Efterretninger maatte gives fornøden Henvisning i Tabellerne, for at Ejendommen derefter i samme kunde findes.«

Disse *Indberetninger* blev ved det egentlige Matrikuleringsarbejde i lidt ændret Form udsendt til Godsejerne og til Præsterne, for saa vidt angik det beneficerede Gods. Desuden skulde Amtstuerne indsende Oplysninger om Selvejergodset, herunder Møller, Kroer m. v. og Borgmestrene om Købstadsjorderne.

Paa Grundlag af disse Indberetninger blev der udarbejdet herredsvis affattede *Beskrivelsesprotokoller*, og sognevis affattede Ekstrakter heraf blev leverede til de Landinspektører, som skulde forestaa Matrikuleringsarbejdet i Marken. Indberetningerne danner et meget vigtigt Led i Studiet af Danmarks Jordfordeling, Ejendomsforhold m. v. ved 1800 Aars Tallet.

Over Arbejderne i Marken og ved den i Kontoret foretagne Re-

vision af disse Arbejder førtes der herredsviſ affattede *Arbejdsjournaler*, ſom man nu ofte maa ty til, naar man ſkal tilbunds i de ældre Forhold vedrørende den nugældende Matrikul. Indholdet af diſſe Journaler er ſelvfølgelig forſkelligt, alt efter ſom, hvor vanskelige og indviklede Ejendoms- og Skovſpørgſmaalene var. Følgende Forhold findes dog ſaa godt ſom altid behandlede:

1. Hvem der ſkulde lede og deltage i Arbejdet.
2. Kortets Prøve, herunder om dette kunde antages — eventuelt om der ſkulde foretages en Skeletmaaling, det vil ſige, at kun Skellene for de enkelte Matr. Nre blev opmaalt paany, medens Signaturer, Bygninger m. m. blev overført derpaa efter ældre Kort — maaske en Opmaaling af ſelve Bykernen — eventuelt en fuldstændig ny Opmaaling.
3. Taksation af Byens Jorder i Forhold til Takſt 24, med Oplyſning om Ildebrændſel, Industri, Dyrkningsmaade, Beliggenhed m. v., herunder Ejernes eller Brugernes Navne.
4. Hvilke Veje og fælles Ler- og Grusgrave, der ſkulde holdes udenfor ved Skyldsætningen.
5. Beskrivelsesprotokollen ſkulde konfereres med Jordbrugernes Adkomſtbreve eller Skøder og diſſes Erklæringer om Brugsret i anden Mands Ejendom indhentes.
6. Matrikuleringskommiſſionens Undeſøgelse af Taksationen og Faſtsættelse af eventuelle Forhøjelſer eller Nedsættelſer af Takſterne.
7. Revisionens Antegnelſer.
8. Diſſes Beſvarelſe.
9. Efterretninger om de ſiden Taksationens Udførelſe foretagne Køb og Salg.
10. Spørgſmaalet om hvilke Skove, der ſkal behandles ſom Fredskove.
11. Efterkontrol af Hartkornet fra 1688 efter Adkomſtbreve, ſom ſkulde foreviſes.

Til Poſt 4 maa det bemærkes, at efter Tillæg til Inſtruktionen ved Rentekammerets Reſolution af 31. Marts 1807, Poſt 13, blev det beſtemt, at Vejene ikke ſkulde fradrages efter de i Marken op-

maalte Bredder, men ved henholdsvis 30 eller 22 Alen, 12 Alen og 6 Alen eftersom disse var Landeveje, Byveje eller Markveje. Dog blev det senere ved Skrivelser af 6. Maj og 30. Maj 1809 til de ved Matrikuleringsarbejderne henholdsvis i Aasum Herred og paa Møen ansatte Landinspektører og Landmaalere paabudt for Fremtiden at iagttage: »at alle Veje af Kartepøverne observeres, og angives saavel paa Karterne, som i deres Rapporter om ethvert Karts Prøve, som indføres i Journalen med den virkelige Bredde, som de befindes at have, men i Journalen vedtegnes ved enhver Vej især, af hvilket af de i Tillægget til Instruksen benævnte Sager den er, eller kortere med hvilken Bredde de derefter i Beregningen skal fradrages.«

Man havde ventet at kunne afslutte Matrikuleringsarbejderne paa forholdsvis faa Aar, men Krigen og derefter Statsbankerotten og Landbrugskrisen bevirkede, at Arbejdet trak ud og først blev afsluttet i Marken omkring 1827.

Allerede Aar 1807 indgik Sekretær Rothe med et Forslag om at oprette et Bogholderi over alle de Udstykninger og Forandringer, som fandt Sted i de Herreder, hvor Taksationerne var blevne afsluttede, men først 2. November 1811 bestemtes det ved Kollegiets Resolution, at »De Udstykningskarter, som ere indkomne eller herefter maatte indkomme, sendes Matrikuleringskontoret, førend Amtmanden autoriseres til at approbere Udstykningen, til Revision og til derigennem at meddele vedkommende Landinspektør de Mangler, som maatte findes ved Karterne, førend de rigtige eller berigtigede Kartter tilbagesendes Landvæsenskontoret til nærmere Foretagelse efter Forordningen. For saa vidt det foreslagne Cirkulaire til Landinspektørerne angaar, tilbagesendes de fornødne Dokumenter til Matrikulerings Contoirtet til nærmere Foretagelse og Cirkulaires Udfærdigelse om fornødent eragtes.«

Dette Bogholderi angik de saakaldte Forandrings-sager, der findes indførte i amtsvis affattede *Forandrings-Journaler*. Det i Resolutionen omtalte Cirkulaire til Landinspektørerne er formentlig det, som udgik 4. Januar 1812 og blandt andet paabød, at Parcelleringskortene skulde indeholde hele den samlede Jordlod, som blev udstykket, og skulde forsynes med gennemgaaende

Maalinger, saa de nye Skel kunde afsættes paa Matrikuleringskortene.

Det var Matriklens Opgave under eet Nummer at matrikulere alle de Jorder, som ejedes og brugtes af samme Mand. For under Arbejdet at kunne holde Matrikulen à jour, maatte man være sikker paa, at de approberede Udstykninger virkelig var effektuerede ved Fraskødning. Sekretær Rothe foreslog derfor Rentekammeret, at en Udstykning, som ikke inden $\frac{1}{2}$ Aar var effektueret ved Tinglæsning af Skøde, skulde bortfalde, og at Kontrollen hermed skulde udføres paa den Maade, at Herreds- eller Birkefogden gennem Amtmanden skulde indsende en *kvartalsvis affattet Fortegnelse over alle de Skøder*, der i hans Jurisdiktion var blevne tinglæste i det sidst forløbne Kvartal. Ved Udstykningsforordningen af 25. Juni 1810 blev denne Kontrol gennemført, idet det i § 7 blev bestemt, at hvis et Skøde paa en udparcelleret Parcel ikke var blevet tinglæst inden 1 Aar efter Approbationsdatoen, skulde Skødet afvises og Approbationen dermed være bortfalden. Paragraf 8 i nævnte Forordning bestemte endvidere, at Rettens Betjente gennem Amtmanden skulde indsende en rigtig Fortegnelse over de i samme Kvartal tinglæste Skøder, som var blevet udstedt i Overensstemmelse med Bestemmelserne i § 7 og forsynede med Amtmandens paategnede Approbation. Ved Udstykningsforordningen af 3. December 1819 blev det paalagt Amtsforvalteren at indsende de kvartalsvise Indberetninger.

Efter disse Indberetninger, der findes i Forandringsjournalen, blev det udførte Matrikuleringsarbejde holdt à jour i Kontoret, lige til Matrikulen traadte i Kraft 1. Januar 1844.

Af Matrikulens Forarbejder findes altsaa dels den almindelige *Matrikuleringsjournal*, hvori alle til Matrikuleringskontoret indkomne Sager blev journaliserede, og dels de nysnævnte Forandringsjournaler fra Aar 1810—11.

Men foruden disse to Journaler findes der en tredje Slags Journaler, de saakaldte *Parcelleringsjournaler* (P. S.), som imidlertid er betydelig ældre end Matrikuleringsjournalerne. De blev ført af Landmaalingsarkivet over de Udstykninger, som indkom til Rentekammeret efter den første Udstykningsforordning af 2. August

1786, men i Matrikulsarkivet findes kun enkelte spredte Eksemplarer af disse Journaler fra Tiden før August 1813. Fra 1813 og indtil 1845 er de fuldstændige.

Beregningsarbejdet ved Matrikuleringen blev foretaget som Vinterarbejde i Matrikuleringsarbejdernes Hjem. Efterhaanden som Markarbejdet var blevet afsluttet for et Herred, blev det færdige Matrikulskort med paategnede Matr. Nr., Takster og Takstlinier samt Ejernavne tillige med en Ekstrakt af Arbejdsjournalen sendt til de Landinspektører og Landmaalere, som skulde udføre Arealberegningerne. Naar disse Beregninger af de enkelte Takststykkers geometriske og boniterede Arealer var færdige i Koncept, blev de tillige med Kortet og de udsendte Dokumenter tilbagesendt til Matrikuleringskontoret, hvor de blev reviderede.

Efter at eventuelle Fejl var blevne berigtigede, blev de renskrevne i særlige *Beregningsprotokoller*, der er førte sognevis (Sogneprotokoller), hvorefter det nye Hartkorn blev udregnet efter Uniteten — 72.000 □/Alen boniteret Jord til 1 Td. Hartkorn. For at de ved Udparcelleringen udlagte fornødne Veje ikke skulde influere paa det en Gang udregnede Hartkorn blev det bl. a. bestemt, at saalænge Matrikuleringsarbejderne stod paa, skulde de Arealer, som medgik til saadanne nye Veje, ikke fradrages i det boniterede Areal ved Fordelingen af Hartkornet mellem Parcelerne.

Alle Forandringer og Udstykninger, som foregik, efter at disse Beregningsprotokoller var udarbejdet, blev indført i Beregningsprotokollerne. Da denne Indførsel var summarisk, blev der ved Siden heraf foretaget en Udregning af de Takststykker eller Dele deraf, som fragik Ejendommen, og denne samlede Beregning over de enkelte Takststykkers geometriske og boniterede Arealer blev indført i en særlig Protokol — *Tillægsberegningen*.

Paa denne Maade var det Meningen stedse at bibeholde de en Gang beregnede Takststykkers Arealer, uanset om Parcelleringskortene og Beregningerne indeholdt et derfra afvigende Areal.

Da Stænderforsamlingerne endelig havde vedtaget, at Matrikulen skulde træde i Kraft, blev det bestemt, at der skulde udfærdiges herredsvis affattede *Ekstrakter* af Beregningsprotokol-

lerne, indeholdende Oplysninger om Matr. Nr., Ejer-Navn og Bruger-Navn, gammelt Hartkorn og Skovskyld og Mølleskyld, samt nyt Hartkorn¹⁾.

Disse Ekstrakter blev udsendt til Amtstuerne, som paa dette Tidspunkt bedst var i Stand til at berigtige eventuelle Fejl med Hensyn til gammelt Hartkorn og Ejernavne. Derefter blev de med Amtstuernes Bemærkninger tilbagesendte til Matrikulscomiteen. Efter at Amtstuernes Bemærkninger var gennemgaaede og eventuelt berigtiget af de til dette Arbejde udsete Landinspektører, blev der udarbejdet en ny herredsvis affattet Ekstrakt, som paany blev udsendt til Sognefogderne, ligeledes til almindeligt Eftersyn.

Af Matrikulskommitteens Skrivelser til Rentekammeret af 23. Marts og 10. Juli 1841 samt af en senere Skrivelse, afleveret i Kancelliet i Tiden 9.—15. Januar 1842 (Kollegialtidende 1841, Nr. 19 og 37) fremgaar det, at Fristen for Begæring om Undersøgelse udløb: for Sjællands Stift: 31. December 1841, for Lolland-Falster Stift: 31. Januar 1842, for Fyns Stift: 15. Marts 1842, for Vejle Amt: 30. April 1842, for Aarhus og Skanderborg Amter: 31. Maj 1842, for Ribe Amt²⁾: 15. Juni 1842, for Randers Amt: 15. Juli 1842, for Hjørring Amt: 14. December 1842, for Aalborg Amt: 30. September 1842, for Thisted Amt: 31. December 1842, for Viborg Amt: 14. August 1842 og for Ringkøbing Amt: 14. December 1842. »For Fæstere en Maaned sildigere«.

Fremkomne Klager blev undersøgt og eventuelt berigtigede. Disse Undersøgelser findes i særlige Protokoller, *Undersøgelsesprotokoller*, der førtes amtsvis.

Efter disse til Amtstuerne sidst udsendte Ekstrakter blev den endelige *Herredsmatrikul* udarbejdet, efter at der var blevet taget Hensyn til eventuelle nye Bemærkninger fra Amtstuerne, og efter at de ved Undersøgelserne fundne Fejl var blevne berigtigede.

1) I Henhold til Rentekammerets Instruks af 31. Oktober 1840.

2) I en Skrivelse af 12. Februar 1844 oplyses, at for de blandede Distrikter ved Ribe udløber Tiden den 19. Juli 1844, samt at da Udskiftningen af Bornholm nu paa det nærmeste er fuldført, saa er ogsaa Beregningen til den nye Matrikulering paabegyndt.

Af denne originale Matrikul blev der taget fire Afskrifter: en til Amtstuerne, en til Herredskontorerne, en til Finansdepartementet og en til Brug ved à jour Føringen i Matrikuskontoret (A-Matriklen).

Registreringen af Dokumenterne til Matriklen af 1844 er efter Sogne og den gejstlige Herredsinddeling, medens Registreringen af den sønderjydske Matrikuls Dokumenter er efter Kortblade og den verdslige Inddeling.

Da disse Matrikler, der var udarbejdede til skatteteknisk Brug og saaledes kun indeholdt Oplysninger om Matr. Nr., Ejernavn, gammelt Hartkorn, Skovskyld, Gammelskat og nyt Hartkorn samt Andelsforhold m. m., ikke indeholdt Oplysninger om Arealer, var man ved forefaldende Udstykninger m. v. nødt til ved Siden af Indførelse af Forandringerne i Matriklen (*B-Matriklen*) og i Tillægsberegningen at indføre et nyt Sæt Protokoller, *Forandringsprotokoller*, hvori desuden var indrettet Rubrikker til de af Landinspektøren eller Landmaaleren beregnede summariske geometriske og boniterede Arealer samt Lodbeskrivelse.

1856 opgav man at føre Bogholderi over de enkelte Takststykkers Arealer, men fortsatte med Indførelse i B-Matriklen og i Forandringsprotokollerne. I 1876 gik man bort fra denne dobbelte Indførelse og tog en ny Herredsmatrikel — *C-Matriklen* — i Brug. I denne var der indrettet Rubrikker til Matr. Nr., Ejernavne, Gammelskat, nyt Hartkorn, Skovskyld, geometrisk og boniteret Areal samt Lodbeskrivelse. Og omtrent samtidig gik man i Gang med at omskrive A-Matriklen, saa at disse ogsaa indeholdt saavel geometrisk som boniteret Areal samt Lodbeskrivelse.

Efter at Købstadmatrikuleringen i Henhold til Lov af 11. Februar 1863 var traadt i Kraft, indførte man ogsaa særlige *Forandringsprotokoller for Købstæderne*.

Saavel Tillægsberegninger som Forandringsmatrikler førtes amtsvis.

Fra den Tid, da Beregningsprotokollerne var færdige, og indtil 1. Januar 1844, brugte man saaledes to Sæt Protokoller til at indføre Forandringer i, nemlig Beregningsprotokoller og Tillægsberegningensprotokoller. Fra 1844 til 1856 brugte man 3 Sæt Pro-

tokoller hertil: Matrikler, Tillægsberegnings- og Forandringsprotokoller — af og til ogsaa Beregningsprotokollerne.

Fra 1856 til 1876 — begge inclusive — blev Indførsel foretaget i Matrikuls- (B-Matriklen) og Forandringsprotokoller.

Efter Aar 1877 brugtes kun *C-Matrikler*, og naar disse var udskrevne med 400 Folio, *D-Matrikel*, *E-Matrikel* o. s. v.

Efter Metersystemets Indførelse blev *M-Matriklen* taget i Brug. Naar denne var udskrevet med 400 Folier, en *N-Matrikel* o. s. v. Og endelig er man i den sidste Tid ved Omskrivning af Matriklerne gaaet over til *sognevis affattede Matrikler*.

Matrikulsarkivets Dokumenter fylder, for saa vidt angaar Journaler, Registre, Kopibøger og Matrikler m. m.

	ca.	350	Hyldemeter
Journalsager	»	950	»
<hr/>			
ialt ca. 1300 Hyldemeter			

Af Kort findes der:

Rytterdistriktskort	ca.	100	Stk.
Udskiftningskort	»	1100	»
Ældste Originalkort				
(herunder Grolous Kort)	»	2200	»
Originale Matrikulskort	»	8900	»
Omtegnede Matrikulskort	»	28700	»
Journalkort i Rulle	»	5000	»
De i Brug værende Matrikulskort	»	9000	»
<hr/>				
ialt ca. 55000 Stk.				

Hertil kommer saa de sønderjydske originale Matrikulsdokumenter, som for Protokoller m. v. fylder ca. 100 Hyldemeter og for Kort, der opbevares plane ca. 180 Skuffer.